

ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช

สมัยกึ่งประวัติศาสตร์

“ขานูตม์” เรียบเรียง

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๗ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ของนครศรีธรรมราชได้สิ้นสุดลง และนครศรีธรรมราชได้เข้าสู่สมัยใหม่อีกสมัยหนึ่ง คือ “สมัยกึ่งประวัติศาสตร์” อันเนื่องมาจากในช่วงระยะเวลานี้ได้ปรากฏเอกสารหรือลายลักษณ์อักษรของดินแดนใกล้เคียง หรือต่างชาติที่กล่าวถึงดินแดนแห่งนี้เอาไว้ ดินแดนแห่งนี้ได้ดำรงสภาพการเป็นสมัยกึ่งประวัติศาสตร์สืบต่อไปอีกหลายศตวรรษ คือจนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๑ นครศรีธรรมราชจึงได้เข้าสู่ “สมัยประวัติศาสตร์” เพราะได้ปรากฏศิลาจารึกที่อ่านออกและตีความได้ขึ้นในนครศรีธรรมราชอย่างแน่ชัดในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา

สมัยกึ่งประวัติศาสตร์ของนครศรีธรรมราช ซึ่งในระหว่างราวพุทธศตวรรษที่ ๗-๑๐ เริ่มต้นจากการปรากฏเนื้อความกล่าวพาดพิงถึงเรื่องราวของดินแดนแห่งนี้ขึ้นในเอกสารโบราณของอินเดีย คือคัมภีร์มหานิทเทส ซึ่งแต่งขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๗ ได้กล่าวถึงเมืองท่าชายฝั่งที่สำคัญในระยเวลานั้นในแถบอินเดีย ลังกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายเมืองดังความตอนหนึ่งว่า

“เมื่อแสวงหาโภคทรัพย์ ย่อมแส่นเรือไปในมหาสมุทร ไปคุมพะ (หรือติคุมพะ) ไปตักโกละ ไปตักคิลลา ไปกาลมุข ไปมรณปารไปเวสูงคะ ไปเวราบด ไปชวา ไปกะมะลิง (ตะมะลิง) ไปวังกะ (หรือวังคะ ไปเวหัททนะ (หรือเวพพันธนะ) ไป...” เป็นต้น

บรรดาชื่อของเมืองท่าที่ได้กล่าวมานี้มีชื่อเมืองท่านครศรีธรรมราช ในสมัยโบราณร่วมอยู่ด้วย คือเมืองท่า “กะมะลิง” (หรือตะมะลิง) หรือกมะลิ (หรือตมะลิ) นักวิชาการได้เห็นพ้องกันว่าชื่อ “กะมะลิง” (หรือตะมะลิง) หรือ กมะลิ หรือตะมะลิ หรือตมะลิ หรือกมะลิง หรือตมะลิง จีนเรียกว่า ตังมาหิง เจาซูกัวเรียกว่าตัน-มา-ลิง ในศิลาจารึก เรียกว่าตามพรลิงค์ หรือตามรลิงคะ คือเมืองนครศรีธรรมราชโบราณ โดยศาสตราจารย์ปนะวิตานะ (Paranavitana) นักปราชญ์ชาวศรีลังกามีความเห็นว่าคำว่า ตมะลิ(Tamali) บวกกับคำว่าคัม (Gam) จึงอาจจะเป็นคำว่าตมลิงคัม (Tamalingam) หรือตมลิงคัม(Tamalinga) และเป็นคำว่าตามพรลิงคะหรือตามพรลิงค์ในภาษาสันสกฤต

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น นครศรีธรรมราชโบราณ เป็นเมืองที่มีความสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักเดินเรือและพ่อค้าชาวอินเดีย อาหรับ จีน และชวา และมีการพัฒนาเจริญสืบเนื่องต่อมาจากยุคโลหะ ในสมัยกึ่งประวัติศาสตร์สืบเนื่องต่อมา ยุคสมัยกึ่งประวัติศาสตร์นี้ได้ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีนอกเหนือจากที่กล่าวมานี้อีกหลายอย่าง ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นการติดต่อค้าขายกับต่างชาติในนครศรีธรรมราชอย่างต่อเนื่อง

ในราว พ.ศ.๒๕๑๐-๒๕๑๑ ชาวบ้านได้ขุดดินลึกประมาณ ๑.๕๐ เมตร ที่แหล่งโบราณคดีทุ่งน้ำเค็ม ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถาน ณ วัดโมคลาน ตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปทางทิศ

ตะวันออกเฉียงเหนือรวมหนึ่งกิโลเมตร ได้พบเหรียญเงินที่มักจะเรียกกันว่า “เหรียญเงินพูนัน” บรรจรวมกันไว้ในกระปุกราว ๑๕๐ เหรียญ และต่อมาไม่นานมีเด็กพบเหรียญเงินดังกล่าวอีกหนึ่งเหรียญในบริเวณใกล้เคียงกัน ปัจจุบันนี้เหรียญเงินดังกล่าวบางส่วนได้นำไปจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

เหรียญเงินนี้สันนิษฐานว่าคงจะใช้เพื่อการค้าขายในช่วงระยะเวลานั้น ด้านหนึ่งเป็นรูปศรีวิไล (Sri Vatsa) อีกด้านหนึ่งเป็นรูปพระอาทิตย์ครึ่งดวง ค้นพบในชุมชนโบราณหลายแห่ง เช่นเมืองโบราณอู่ทอง เมืองโบราณนครปฐม และเมืองโบราณในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น

ใน พ.ศ.๒๕๓๙ ศาสตราจารย์โดธิกัตตุ อีโต แห่งมหาวิทยาลัยเออิชิ ในประเทศญี่ปุ่น ได้ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานและความรุ่งโรจน์ของเมืองต่างๆ ในระหว่างสมัยทวารวดีในประเทศไทย โดยการศึกษาภาคสนามในแหล่งโบราณคดีในสมัยทวารวดีในทุกภาคของประเทศไทย จำนวน ๒๖ แหล่ง มีข้อสรุปผลการศึกษาว่า...

บรรดาเมืองโบราณในสมัยทวารวดีจำนวนมาก ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ เหรียญเงินเป็นจำนวนมากในช่วงเวลานั้น ถูกฝังไว้ภายใต้พื้นดิน จากการเดินทางไปตรวจสอบในแหล่งโบราณต่างๆ เกี่ยวกับพื้นผิวของอิฐที่เคยมีการใช้สอย ในการก่อสร้างอาคารต่างๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของแหล่งที่ค้นพบว่ามีเหรียญเงินดังกล่าวอยู่ แหล่งโบราณคดีในสมัยทวารวดีทุกแหล่งที่ได้เดินทางไปศึกษา มีโบราณสถานที่สร้างด้วยอิฐปรากฏอยู่ โบราณสถานเป็นวิหารสถูปและอื่นๆ การศึกษาค้นคว้านี้ได้พบสัญลักษณ์ที่เป็นรูปรอยนิ้วมือ ที่แหล่งโบราณคดีโมคลาน แหล่งโบราณคดีทุ่งน้ำเค็ม จังหวัดนครศรีธรรมราช

เสาศิลา พบที่วัดโมคลาน

ลวดลายสลักบนแท่งหิน พบที่วัดโมคลาน

ถึงแม้ว่ามีการค้นพบอิฐที่มีสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ได้แต่เพียงเล็กน้อย แต่อิฐสองหรือสามแผ่นเท่านั้นปรากฏอยู่บนพื้นผิวของแผ่นอิฐในโบราณสถานที่เป็นอาคารดั้งเดิม ที่ยังไม่เคยมีการบูรณะปฏิสังขรณ์

จากการศึกษาภาคสนามดังกล่าวนี้สามารถที่จะกล่าวได้ว่า แหล่งโบราณคดี ในสมัยทวารวดีสามารถจำแนกออกได้เป็นสองรูปแบบ รูปแบบแรกได้แก่ แหล่งโบราณคดีที่ไม่ปรากฏว่ามีการใช้สอยอิฐที่มีสัญลักษณ์เป็นรูปรอยนิ้วมือที่สามารถนำไปสู่การพิจารณาได้ว่า อิฐที่มีลักษณะเป็นรูปนิ้วมือนี้นั้น สามารถที่จะค้นพบได้ในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีที่ตั้งอยู่ในบริเวณทางฝั่งตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และภาคใต้ของประเทศไทย ในขณะที่อิฐจากโบราณสถานในบริเวณแหล่งโบราณคดีอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี แหล่งโบราณคดีนครปฐม-จังหวัดนครปฐม และแหล่งโบราณคดีคูบัว จังหวัดราชบุรี ซึ่งมักจะกล่าวกันว่าเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดี และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ปรากฏว่าเคยมีสัญลักษณ์รูปรอยนิ้วมือแต่อย่างใด

อิฐรูปรอยนิ้วมือ พบที่วัดโมคลาน อำเภอท่าศาลา

เหรียญพูนัน พบที่ทุ่งน้ำเค็ม อำเภอท่าศาลา

ส่วนกรณีของเหรียญเงินโบราณ ซึ่งมีการแพร่กระจายและใช้หมุนเวียนกันในสมัยทวารวดีนั้น สามารถที่จะยืนยันได้จากการศึกษาในครั้งนี้ว่า เหรียญเงินเหล่านี้ไม่เคยมีการค้นพบว่าได้มีการฝังไว้ใต้พื้นดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ในบรรดาเหรียญเงินที่ได้ค้นพบในแหล่งโบราณคดีโมคลานและแหล่งโบราณคดีอื่น สามารถสังเกตได้ว่า มีการวิธีที่ใช้ในการสร้างสรรค์เหรียญเงินเหล่านี้สองวิธี **วิธีแรกใช้วิธีการตอก และวิธีที่สองวิธีการหล่อ** ซึ่งเหรียญเงินที่ค้นพบจากแหล่งโบราณคดีวังแดง แหล่งโบราณคดีศรีมโหสถ และแหล่งโบราณคดีโมคลานใช้วิธีการตอก

ในสมัยกึ่งประวัติศาสตร์นี้ นอกจากนครศรีธรรมราชจะมีความสำคัญในฐานะของเมืองท่าค้าขายแห่งหนึ่งที่มีบรรยากาศทางเศรษฐกิจสัมพันธ์เชื่อมโยงกับดินแดนอื่นหลายแห่ง ทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศแล้ว นครศรีธรรมราชยังดำรงตนอยู่ในฐานะเป็นดินแดนที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีรูปเคารพขึ้นเป็นครั้งแรกในภูมิภาคนี้ ทั้งเทวรูปที่เก่าแก่ที่สุดในศาสนาพราหมณ์ และรูปเคารพที่เก่าแก่ที่สุดในพุทธศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างแน่ชัดว่า อย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาที่นครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์จากอินเดีย และศาสนาทั้งสองได้เจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องกันมาจนปัจจุบัน

นอกจากนี้ในระยะเวลาดังกล่าว เมืองโบราณนครศรีธรรมราช น่าจะเป็นศูนย์กลางของการแพร่กระจายรูปเคารพของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธไปสู่อาณาจักรโบราณแหล่งอื่น ทั้งในประเทศไทยและต่างแดน เช่น พูนัน เขมรโบราณ และหมู่เกาะอินโดนีเซีย เป็นต้น จึงอาจพิจารณาได้จากการที่นครศรีธรรมราชมีเทวรูปที่อยู่ในกลุ่มที่มีรูป

แบบทางศิลปะเก่าแก่ที่สุด ใกล้เคียงกับเทวรูปที่เก่าแก่ที่สุดของอินเดีย ก่อนที่เทวรูปเหล่านั้นจะไปปรากฏขึ้นในดินแดนอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับที่นครศรีธรรมราช มีประติมากรรมของพระพุทธรูปกลุ่มเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือพระพุทธรูปในศิลปะแบบอมราวดี

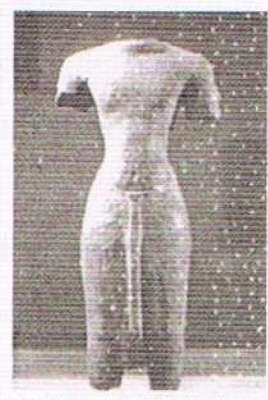
พระพุทธรูปแบบอมราวดี
พบที่วัดจอมทอง อำเภอลือชัย

เศียรพระพุทธรูปศิลา
พบที่วัดจอมทอง

พระวิษณุ
พบที่หอพระนารายณ์
ตำบลในเมือง

พระวิษณุ
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
ตำบลในเมือง

นครศรีธรรมราชในระบะเวลาดังกล่าวนี้ ได้พบเทวรูปของพระวิษณุ (หรือพระนารายณ์) ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกายจำนวนสององค์ เทวรูปเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สลักด้วยศิลา และอยู่ในกลุ่มเทวรูปที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เทวรูปองค์แรก พบที่เทวรูปสถานหรือเทวาลัยที่เรียกว่า “แหล่งโบราณคดีหอพระนารายณ์” ภายในเมืองโบราณนครศรีธรรมราช ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประติมากรรมที่มีลักษณะทางประติมากรรมวิทยา คล้ายคลึงกับประติมากรรมของพระวิษณุรุ่นต้น ที่ค้นพบในแคว้นอันธระ (Andhra) ของอินเดีย รวมทั้งยังมีรูปแบบใกล้เคียงกับประติมากรรมพระวิษณุรุ่นต้นของราชวงศ์กุษาณะ (Kushana) ที่ปกครองแคว้นคันธาระ (Gandhara) ทางภาคเหนือของอินเดียในช่วง พ.ศ.๖๒๑-๗๓๔ ดังนั้นจึงอาจจะกำหนดอายุของประติมากรรมชิ้นนี้ โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับรูปแบบทางศิลปะอินเดีย มีอายุในช่วงราว พ.ศ.๘๔๓-๙๔๓

ประติมากรรมชิ้นนี้มีลักษณะที่สำคัญ คือทรงสวมมงกุฎที่มีทรงสูง ทรงสวมกุดดล ซึ่งเป็นกุดดลที่ประดับด้วยพู่ยาวทอดพระอังสา (ไหล่) ทรงกรองพระศอ พาหุรัด และทรงพระกร ทรงผ้านุ่ง มีผ้าคาดเอว และคาดปิ่นแห่ง (เครื่องประดับเอว) ทับส่วนปลายของผ้าคาดเอวทั้งสองชายยาวลงไปจรดฐาน ซึ่งใช้เป็นเครื่องยึดประติมากรรมให้มั่นคงแข็งแรงขึ้น ผ้านุ่งที่เรียกว่าผ้าโธตี (Dhoti) มีริ้วห่างๆ ส่วนพระวรกายมีลักษณะอวบเฮอร์ พระหัตถ์ซ้ายหน้า ซึ่งยังคงถือสังข์ไว้เหนือพระโสณี (ตะโพก) รวมทั้งพระบาททั้งสองข้างได้หักหายไปตั้งแต่กลางพระทนต์ลงไป เทวรูปองค์นี้ในปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

เทวรูปองค์ที่สอง ได้ค้นพบที่แหล่งโบราณคดีวัดพระเพรง ตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม (เดิมอยู่ในอำเภอลือชัย) จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะที่สำคัญคือทรงสวมหมวกทรงสูงเป็นยอดแคบเข้าด้านบน สังเกตได้ชัดเจนว่าด้านบนมีรูปทรงเป็นรูปสี่เหลี่ยม ด้านหน้าของหมวกมีลวดลายสลักเป็นรูปลายพรรณพฤกษา ทรงกุดดล

(ต่างหู) เป็นทรงกลมขนาดใหญ่ซึ่งห้อยลงมาวางอยู่บนพระอังสา (ไหล่)ทั้งสองข้าง พระองค์ท่อนบนเปลือยเปล่า ทรงนุ่งผ้าโสธรยาวโจงกระเบนที่เรียกว่าผ้าโธตี พระหัตถ์ขวาของพระองค์ทรงถือสัญลักษณ์ซึ่งมักจะเป็นดอกบัว หรือลูกโลก หรือก้อนดินทรงกลมหรือธรรณีหรือภู (Bhu) คล้ายคลึงกับพระวิษณุองค์อื่นที่พบในภาคใต้

พระวิษณุ
พบที่วัดพระเพลง ตำบลนาสาร
ตำบลพระพรหม

พระวิษณุ
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช

พระพุทธรูปแบบอมราวดี
พบที่วัดจอมทอง อำเภอสิชล

ในระยะต่อมา พระหัตถ์ซ้ายหน้าทรงถือสังข์อยู่ข้างพระโสณี ผ้าถุงมีริ้วสลักเป็นเส้นห่างๆ จากการศึกษาเปรียบเทียบทางศิลปะของพระวิษณุองค์นี้กับรูปแบบศิลปะอินเดีย สามารถกำหนดให้พระวิษณุองค์นี้มีอายุอยู่ราว พ.ศ.๘๙๓-๙๙๓ ปัจจุบันได้จัดแสดงไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช และพระวิษณุในกลุ่มที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการค้นพบเพียงสององค์เท่านั้น อีกสององค์พบที่วัดศาลาหิง (วัดชยาราม) อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเมืองโบราณ ออกแก้ว ประเทศเวียดนาม

ส่วนประติมากรรมในกลุ่มของพระพุทธรูปที่มีความเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ในนครศรีธรรมราช ค้นพบจำนวนหนึ่งองค์ที่แหล่งโบราณคดีวัดจอมทอง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพระพุทธรูปองค์นี้เป็นประติมากรรมลอยตัว สร้างขึ้นด้วยสำริด เป็นพระพุทธรูปในศิลปะแบบอมราวดีของอินเดีย ซึ่งเป็นรูปแบบศิลปะที่ได้เจริญแพร่หลายในอินเดียตอนใต้ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๖-๗ เป็นพระพุทธรูปประทับยืน ครองจีวรห่อเฉียง ทรงเปิดพระอังสาขวา จีวรเป็นริ้ว เบื้องล่างมีขอบจีวรหนาขึ้นมาพาดข้อพระหัตถ์ซ้าย และตกลงเบื้องล่าง ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระกรซ้ายได้ทรงยกจีวรด้านนั้นขึ้น ส่วนชายจีวรทางด้านซ้าย เมื่อได้พาดผ่านไปเบื้องหลัง พระอังสาซ้าย แล้วปล่อยให้ตกลงเบื้องล่าง จนถึงข้อพระบาท พระหัตถ์ซ้ายทรงแสดงปางกุกกุฏมูทรา คือพระหัตถ์ถือชายจีวร พระหัตถ์ขวาหักหายไป แต่สันนิษฐานว่าคงแสดงปางวิตรรกมูทราหรือปางทรงแสดงธรรม เช่นเดียวกันกับพระพุทธรูปองค์อื่นในศิลปะแบบเดียวกันนี้ พระบาทซ้ายหักหายไป พระพุทธรูปองค์นี้มีพระพักตร์ค่อนข้างกลม

ขมวดพระเกศาใหญ่ พระอุษณีย์ระหงษ์ขึ้นเพียงเล็กน้อย พระหัตถ์ทั้งสองข้างทรงยกขึ้นเสมอพระอุระ จากการศึกษา
เปรียบเทียบรูปแบบทางศิลปะกับพระพุทธรูปในศิลปะแบบอราวดี ที่ค้นพบในอินเดีย อาจกล่าวได้ว่ามีอายุอยู่ระหว่าง
พ.ศ.๘๐๑-๑๐๐๐ ปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช

หนังสืออ้างอิง

ธิดา สารยา(ศรี), ทวารวดี ประวัติศาสตร์ยุคต้นของสยามประเทศ , กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ

๒๕๓๒ หน้า ๓๘.

ปรีชา นุ่นสุข ,ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช , ๒๕๔๐ หน้า ๓๑-๔๔

ปรีชา นุ่นสุข ,ประวัติศาสตร์ศิลปะ เล่ม ๕ : ศิลปะในประเทศไทยสมัยกึ่งประวัติศาสตร์

นครศรีธรรมราช : โปรแกรมวัฒนธรรมศึกษาและโครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ

วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช ๒๕๓๕ หน้า ๑๑๗-๑๒๒.

มานิต วัลลิโกดม, สภาพของอาณาจักรต่างๆในภาคใต้ของประเทศไทยก่อนศรีวิชัยมีอำนาจ ในรายงานการสัมมนา

เรื่องประวัติศาสตร์ โบราณคดีศรีวิชัย กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร ๒๕๒๕ หน้า ๖๘.

๖

ดบความแค่นด้วย... อโหสิ

ดบคำตำหนิดด้วย... นิ่งไว้

ดบความทุกข์ด้วย... ลุขใจ

ดบทุกสิ่งได้ด้วย... ปล่อยวาง

จาก F.B

๓๐

ชวนุตม์, นามแฝง. (2559, มีนาคม). ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชสมัยกึ่งประวัติศาสตร์.

สารนครศรีธรรมราช, 46(3), 25-30.